

NHỮNG YÊU CẦU VÀ NHIỆM VỤ MỜI ĐẶT RA ĐỐI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN KINH TẾ THỦ ĐÔ HÀ NỘI

GS. TS. TÔ XUÂN DẦN

Viện trưởng Viện Nghiên cứu phát triển kinh tế - xã hội Hà Nội

ThS. TRẦN VIỆT DŨNG

Học viện Hành chính Quốc gia

1. Tác động của xu thế hội nhập và phát triển đối với kinh tế Hà Nội.

Để nhận thức được một cách toàn diện các tác động khách quan của xu thế hội nhập và phát triển đối với kinh tế Hà Nội, chúng ta phải xem xét từ rất nhiều góc độ khác nhau, ngoài góc độ các ngành kinh tế, các thành phần kinh tế, các yếu tố nguồn lực, còn phải xem xét cả góc độ chính trị, văn hóa, xã hội... Trong bài viết này, xin được lựa chọn một vài góc độ tiếp cận có ý nghĩa quan trọng đối với quá trình hội nhập và phát triển của Thủ đô.

Kinh tế thị trường (KTTT) là tiền đề và là môi trường phổ quát cho hội nhập kinh tế quốc tế¹ (HNKTQT). Từ khi Hà Nội có 36 phố phường, quan hệ thị trường đã được hình thành ở mức độ nhất định. Sau năm 1986, theo đường lối đổi mới của Đảng, Hà Nội thực hiện phát triển kinh tế hàng hoá nhiều thành phần và từ năm 2001, khẳng định là xây dựng nền KTTT định hướng XHCN và chủ động tham gia HNKTQT. Kinh nghiệm lịch sử thế giới cho thấy, các đô thị lớn, hiện đại đều ra đời và phát triển trong "vòng xoáy" của KTTT, nếu tách rời KTTT đều trở nên hoang tàn hoặc trì trệ.

Tác động của KTTT và xu thế hội nhập đối với kinh tế Hà Nội thể hiện trên các mặt chủ yếu sau:

Thứ nhất, phát triển Hà Nội cần và phải dựa trên sự vận hành thông suốt các loại hình thị trường, khai thác tối đa các nguồn nội lực và ngoại lực, phân bổ hợp lý và sử dụng có hiệu quả các nguồn lực ấy. Nguồn lực Hà Nội khá phong phú nhưng quan trọng hơn là khả năng hội tụ, đưa vào lưu thông kinh tế, chuyển hoá lẫn nhau giữa các nguồn lực đang có và sẽ có trong và ngoài địa bàn, thông qua sự vận hành của thị trường với đầy đủ các loại hình chủ yếu của nó.

Thứ hai, phát triển Hà Nội cần và phải dựa vào hoạt động thương mại và đầu tư, trong đó thương mại quốc tế và đầu tư nước ngoài luôn luôn giữ vai trò quan trọng, là trụ cột của sự tăng trưởng. Kinh nghiệm quốc tế cho thấy nhiều nước đạt được thành công xuất sắc thông qua chiến lược công nghiệp hoá hướng về xuất khẩu. Xuất khẩu thường phát triển mạnh ở các đô thị lớn, nó còn được gọi là "ngành kinh tế kiến tạo đô thị". Đi theo hướng đó là quá trình thu hút mạnh các nguồn vốn trong và ngoài nước, trong đó FDI, ODA giữ vai trò quan

trọng.

Sự tăng trưởng nhanh thường làm cho thị trường nội địa dễ bị bão hòa. Bởi vậy đối với Hà Nội trước hết phải khơi thông thị trường nội địa, kể cả ở phạm vi cả nước, đồng thời mở rộng các thị trường ngoài nước. Sự tăng trưởng nhanh đòi hỏi nguồn vốn đầu tư rất lớn cho sản xuất và xây dựng hệ thống hạ tầng kỹ thuật hiện đại, các khu đô thị mới và bảo vệ môi trường. Chú trọng phát triển thị trường vốn, thị trường chứng khoán, thị trường bất động sản... để qua đó mà phân bổ, chuyển hoá các nguồn lực khác nhau trở thành nguồn vốn hữu ích cho sự tăng trưởng kinh tế.

Thứ ba, phát triển Hà Nội đòi hỏi sự tập trung quy mô lớn và hình thành cơ cấu kinh tế hợp lý. Thủ đô phải là nơi tập trung các ngành kinh tế mũi nhọn, có tốc độ tăng trưởng cao, có sức liên kết, lan tỏa và như vậy là phải đi đầu trong việc hình thành cơ cấu kinh tế mới. Cơ cấu kinh tế nếu phù hợp sẽ tạo đà cho tăng trưởng nhanh nhưng nếu lạc hậu sẽ làm cho bị trì trệ.

Thứ tư, sự phát triển nhanh chóng của quá trình đô thị hóa đưa đến những tác động đa chiều, đan xen giữa tích cực và tiêu cực đối với nhiều mặt kinh tế - xã hội, đối với cả vùng nội đô, vùng ngoại vi và vùng phụ cận. Quá trình đô thị hóa ở Hà Nội đang diễn ra một cách hết sức nhanh chóng và tác động mạnh đến mọi vấn đề kinh tế - xã hội, kể cả việc tạo dựng không gian kinh tế - xã hội mới sao cho phù hợp với trình độ và tâm lý, tập quán dân cư, bảo vệ môi trường sinh thái. Ngay ở các khu phố cổ, do tập trung dân cư và hoạt động kinh doanh rất cao, do sự hấp dẫn của không gian kinh tế mà thường dẫn đến sự quá tải về nhiều

phương diện, sự xuống cấp của các cơ sở hạ tầng kỹ thuật - kinh tế - xã hội.

Khu vực ngoại vi mới được đô thị hóa nhanh thường có sự đan xen giữa tự giác và tự phát, gây ra sự phá vỡ không gian kinh tế - xã hội "cũ" nhưng chưa định hình được không gian kinh tế - xã hội "mới" phù hợp. Nếu không quản lý tốt rất dễ xảy ra những phản ứng lan truyền, gây ra quá trình đô thị hoá tự phát, phá vỡ quy hoạch chung, gây sức ép lớn về nhiều mặt kinh tế - xã hội.

Khu vực phụ cận, với bán kính 30 đến 50 km cũng có nhiều chuyển biến kinh tế - xã hội khác nhau. Khu vực này thuộc địa giới của nhiều tỉnh lân cận, nếu không có sự phối hợp chính sách và sự chỉ đạo điều hành thống nhất trong khuôn khổ "vùng Thủ đô" có thể gây nên những trở ngại cho sự phát triển chung.

Thứ năm, phát triển Hà Nội cần và phải dựa trên việc khai thác được các mặt tích cực, hạn chế và giảm thiểu các tác động tiêu cực của xu thế HNKTQT. Do điều kiện phát triển đặc thù của đất nước, Đảng và Nhà nước ta chủ trương chủ động HNKTQT. Quá trình hội nhập này diễn ra từ thấp đến cao, từ bộ phận đến tổng thể. Tác động của HNKTQT thể hiện như sau:

- Đối với cơ quan nhà nước các cấp, HNKTQT tác động đến công tác xây dựng cơ chế chính sách và điều hành vĩ mô, đòi hỏi phải có sự phản ứng kịp thời và mau lẹ đối với sự biến đổi của thị trường thế giới. Cơ cấu tổ chức bộ máy công quyền, thủ tục hành chính, công tác hỗ trợ và kiểm soát cũng như nguồn thu của ngân sách nhà nước sẽ chịu tác động của quá trình hội nhập.

- Đối với doanh nghiệp, tất nhiên sức cạnh tranh sẽ có những thay đổi lớn.

Trong môi trường kinh doanh mới, các doanh nghiệp phải đối mặt với các tập đoàn kinh doanh lớn nước ngoài và với những rủi ro của thị trường.

- Đối với dân cư, người dân chịu nhiều áp lực cũng như có cơ hội vừa với tư cách là người lao động, vừa với tư cách là người tiêu dùng.

Thứ sáu, sự phát triển rút ngắn và việc tiếp cận kinh tế tri thức tác động đến mô hình và phương thức phát triển của Hà Nội. Khi quá trình toàn cầu hoá diễn ra một cách mạnh mẽ, một bộ phận nhân loại đang tiếp cận đến nền “văn minh trí tuệ” thì yêu cầu phát triển rút ngắn và đi vào kinh tế tri thức đang là đòi hỏi cấp bách. Nhân tố thời gian ngày càng có ý nghĩa đặc biệt, nó chi phối các hoạt động cạnh tranh và là yêu cầu số một đối với mọi quá trình phát triển. Để tránh tụt hậu và đứng vững trước yêu cầu khắc nghiệt của sự phát triển, phải có cách tiếp cận mới, không chỉ chú trọng các nhân tố tăng trưởng nhanh mà quan trọng hơn là phải nắm bắt và khai thác được các nhân tố văn hóa - xã hội, những nhân tố tạo nên sự đồng thuận, tính hợp tác, thái độ trách nhiệm cao của mỗi con người và cả cộng đồng đối với quá trình phát triển chung của xã hội cũng như của từng tổ chức, cá nhân. Rõ ràng, trong trường hợp này không thể chỉ quan tâm đến chủ thể của sự phát triển với những kết quả đạt được cụ thể của nó mà điều quan trọng không kém là quan tâm tạo dựng các yếu tố của một môi trường phát triển lành mạnh.

2. Những vấn đề cần giải quyết trong phát triển kinh tế Thủ đô Hà Nội.

Sự phân tích ở trên cho thấy, kinh tế Hà Nội có những cơ hội lớn và cũng

đứng trước những thách thức lớn. *Những cơ hội nổi bật* là tạo thế và lực mới, nhân tố mới và điều kiện mới cho sự phát triển của Hà Nội (khơi dậy nguồn lực bên trong và thu hút nguồn lực bên ngoài, mở rộng thị trường, tăng cường thu hút đầu tư nước ngoài, chuyển giao công nghệ và kinh nghiệm quản lý tiên tiến...). Mặt khác, *những thách thức* đặt ra trước xu thế hội nhập và phát triển là dễ lâm vào tình trạng bị tổn thương và chịu tác động xấu của rủi ro thị trường, tình trạng bị lệ thuộc bên ngoài cũng như sức ép cạnh tranh lớn. Đặc biệt *nguy cơ tụt hậu xa hơn về kinh tế* và các nguy cơ khác mà Văn kiện Đại hội IX của Đảng đã nêu vẫn là những thách thức thường xuyên, với những diễn biến phức tạp.

Đối với kinh tế Hà Nội, tăng trưởng với tốc độ cao trong 10 - 15 năm tới vẫn là một nhiệm vụ chiến lược có ý nghĩa quyết định. Kinh tế Hà Nội cần thiết và có khả năng tiếp tục tăng trưởng ở mức trên 10%/năm, thậm chí 12 - 13%/năm trong vài ba kế hoạch 5 năm tới. Kinh nghiệm của Đài Loan, Hàn Quốc, Xinh-ga-po và gần đây là Thượng Hải, Thâm Quyển (Trung Quốc) đã khẳng định điều đó.

Tuy nhiên, điều quan trọng hơn là kinh tế Hà Nội tăng trưởng với tốc độ cao bằng cách nào, ở lĩnh vực nào, có đáp ứng tốt cho phát triển bền vững và trở thành một thủ đô ngang tầm quốc tế hay không? Giải quyết vấn đề này đòi hỏi phải có phương pháp tiếp cận hệ thống và *thông qua một chương trình với sự chỉ đạo và xử lý tổng thể cấp quốc gia về chiến lược dài hạn phát triển Thủ đô, “vùng Thủ đô”, vùng kinh tế trọng điểm Bắc Bộ và cả nước.*

Một số yêu cầu đặt ra liên quan đến

nội dung trên là:

- Về tổng thể, cần làm rõ những nét quan trọng nhất trong mục tiêu, nhiệm vụ phát triển cả về chính trị, kinh tế, văn hóa - xã hội và đảm bảo an ninh quốc phòng ở Thủ đô và “vùng Thủ đô” với tầm nhìn 20 - 30 năm và vươn tới 50 năm, trên cơ sở đó làm rõ mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế với các lĩnh vực còn lại cũng như đặt ra nội dung, nhiệm vụ cho toàn hệ thống theo hướng phục vụ tối đa cho tăng trưởng kinh tế với tốc độ cao.

- Riêng trong lĩnh vực kinh tế, cần làm rõ vai trò và nhiệm vụ của từng khu vực, từng ngành, từng địa bàn... Cần phải dự báo và đánh giá “tuổi thọ” của từng loại hoạt động, từng ngành... cũng như “mức đóng góp” của chúng vào phát triển bền vững và mục tiêu hình thành diện mạo của Thủ đô sau 30 - 50 năm nữa. Trên cơ sở đó biết “chấp nhận” những hoạt động, những ngành phục vụ yêu cầu tăng trưởng nhanh trong từng giai đoạn nhưng cũng thường xuyên bị đào thải, đồng thời kiên trì tạo dựng các yếu tố cơ bản cho sự trường tồn của Thủ đô. Chính ở đây việc phát huy các nhân tố truyền thống lịch sử, văn hóa, bản sắc dân tộc có vai trò quan trọng đối với sự phát triển bền vững.

- Cần đổi mới mạnh hơn nữa về tư duy và phương pháp chỉ đạo xây dựng chiến lược phát triển dài hạn, quy hoạch, kế hoạch 5 năm, các chương trình, dự án lớn với tầm nhìn quốc gia và quốc tế, đảm bảo sự phối hợp chặt chẽ giữa trung ương và thành phố. Việc duy trì và triển khai những ý tưởng lớn của chiến lược phát triển dài hạn, quy hoạch phát triển nêu trên được đảm bảo bởi các cơ quan chức năng đủ mạnh và một hệ thống quản lý nhạy bén, có hiệu lực.

3. Một số nhiệm vụ và giải pháp lớn nhằm thực hiện mục tiêu phát triển của Hà Nội trong 10 - 15 năm tới.

Để trở thành Thủ đô văn minh, hiện đại, sự phát triển kinh tế của Hà Nội trong 10 - 15 năm tới phải đáp ứng được yêu cầu sớm đưa Hà Nội thực sự trở thành trung tâm thương mại, trung tâm tài chính - tiền tệ, trung tâm du lịch, trung tâm văn hóa - giáo dục - đào tạo - khoa học - công nghệ và trung tâm giao dịch quốc tế lớn ở tầm quốc gia và quốc tế.

Hướng theo mục tiêu trên, trong những năm tới cần tập trung vào một số nhiệm vụ và giải pháp sau đây:

a. Tập trung trí tuệ và nguồn lực của các cấp, các ngành vào việc xây dựng, triển khai có hệ thống và hiệu quả thể chế KTTT định hướng XHCN trên địa bàn Thủ đô, trong đó ưu tiên phát triển đồng bộ các thị trường hàng hóa - dịch vụ, vốn và chứng khoán, bất động sản, lao động, khoa học - công nghệ; chủ động và nhất quán trong việc mở cửa thị trường nội địa theo các cam kết quốc tế. Sự phát triển đồng bộ hệ thống thị trường phải hướng vào yêu cầu xây dựng môi trường đầu tư hấp dẫn, môi trường kinh doanh có tính cạnh tranh cao trong khu vực và quốc tế. Tranh thủ sự chỉ đạo của trung ương, Hà Nội cần thực hiện nhiệm vụ này một cách tập trung, dứt điểm, kéo theo đó là việc hoàn thiện và bổ sung hệ thống pháp luật và cơ chế chính sách đặc thù của Hà Nội, thực hiện cải cách hành chính và cải thiện môi trường xã hội cũng như đầu tư xây dựng hệ thống kết cấu hạ tầng kỹ thuật - kinh tế - xã hội hiện đại. Đó chính là tiền đề trực tiếp cho việc phát triển mạnh các hoạt động kinh doanh, trước hết là thương mại và đầu tư,

cả với trong nước và với nước ngoài.

b. Trên cơ sở làm rõ những nội dung cốt yếu trong chiến lược phát triển dài hạn của Hà Nội gắn với vùng Thủ đô và vùng kinh tế trọng điểm Bắc Bộ, *triệt để khai thác thể chế KTTT định hướng XHCN trong việc thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế ngành, cơ cấu nội bộ ngành, cơ cấu thành phần kinh tế, cơ cấu kinh tế tiểu vùng...* để thực hiện nhiệm vụ CNH, HĐH và các mục tiêu phát triển của Thủ đô. Tuy rằng các cơ quan quản lý rất quan tâm thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế nhưng việc triển khai nhiệm vụ này lại phải thông qua hoạt động của các chủ thể kinh doanh trên cơ sở vận hành của hệ thống thị trường. Thông qua đó để mở rộng quy mô đầu tư, tạo nhiều việc làm mới, nâng cao sức cạnh tranh trong quá trình hội nhập, tạo thế và lực cho tăng trưởng với tốc độ cao.

c. Thực hiện đồng bộ và có hiệu quả các biện pháp để nâng cao sức cạnh tranh và hiệu quả hoạt động của các chủ thể kinh tế, trước hết là hệ thống doanh nghiệp trên địa bàn thành phố Hà Nội. Đây là nhiệm vụ trực tiếp của các doanh nghiệp nhưng lại cần được tạo thuận lợi về pháp lý, hành chính, về môi trường kinh doanh, về tâm lý... từ phía cơ quan nhà nước và toàn xã hội. Cần tìm ra và khẳng định một số *mô hình tổ chức doanh nghiệp đa sở hữu có quy mô đủ lớn, với tiềm lực kinh tế mạnh và sức cạnh tranh cao*, kể cả hình thức liên doanh, liên kết với nước ngoài để tạo nên phương thức kinh doanh mới, hiện đại, phù hợp với đòi hỏi của thực tiễn. Chỉ có như vậy mới đáp ứng được yêu cầu tăng trưởng nhanh và phát triển bền vững trong xu thế hội nhập.

d. Phối hợp các nguồn lực của Nhà

nước, doanh nghiệp và toàn xã hội, *đổi mới toàn diện phương thức triển khai, đầu tư mạnh hơn nữa vào giáo dục và đào tạo* để cung cấp cho nền kinh tế Thủ đô nguồn nhân lực chất lượng cao cả về chuyên môn, sức khỏe, ý chí và nghị lực để thực hiện tốt mọi mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội đề ra. Đây là vấn đề có tính nền tảng, quyết định, đòi hỏi có tư duy mới và phương thức triển khai mới. Phân định rạch ròi chức năng, nhiệm vụ trong tổ chức thực hiện với cơ chế thanh tra, giám sát nghiêm ngặt nhưng lại gắn với thể chế KTTT để tạo điều kiện thuận lợi và phát huy mọi nguồn lực của xã hội, nhanh chóng tạo được một đội ngũ nhân lực với các trình độ và chất lượng cần thiết cho yêu cầu hội nhập và phát triển.

Bên cạnh các nhiệm vụ và giải pháp lớn nêu trên, chắc chắn còn nhiều nhiệm vụ và giải pháp khác. Điều quan trọng là cần phải xác định được những nhiệm vụ và giải pháp giữ vai trò trung tâm, có ý nghĩa quan trọng nhất trong từng giai đoạn, chỉ rõ trách nhiệm cụ thể và yêu cầu phối hợp giữa các chủ thể, đột phá vào những khâu yếu nhất, từ đó sẽ xuất hiện và kéo theo những nhiệm vụ và giải pháp liên quan cùng hướng vào thực hiện mục tiêu chung là phát triển bền vững với tốc độ cao nền kinh tế Thủ đô □

1. Khái niệm HNKTQT có thể được hiểu là sự gắn kết nền kinh tế của một nước vào các tổ chức hợp tác kinh tế khu vực và toàn cầu, trong đó mối quan hệ giữa các nước thành viên có sự ràng buộc theo những quy định chung của khối. Hoặc HNKTQT là quá trình thực hiện chính sách kinh tế mở, tham gia vào các định chế kinh tế và tài chính quốc tế, thực hiện thuận lợi hoá và tự do hoá thương mại, đầu tư và các hoạt động kinh tế đối ngoại khác.